

Hoe Tarzan de Tour de France won

Van dezelfde auteur verscheen onder meer:

De hongergoochelaar (2006)

De Amsterdamse gedichten (2007)

Sterrenlied (2011)

In Memoriam (2012)

Kinderkroniek 1940-1945 (2013)

Lege stad (2014)

Klein geluk – Amsterdam (2016)

Rapenburgerstraat 1940-1945 (2018)

Moeders lopen nooit weg (2020)

Ode aan het ei (2021)

GUUS LUIJTERS

Hoe **Roman**
Tarzan
de Tour de France won

Nieuw Amsterdam

© Guus Luijters 2022

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Rouwhorst + Van Roon

Foto omslag © Bettmann/Getty Images

Foto auteur © Tessa Posthuma de Boer

NUR 301

ISBN 978 90 468 2957 8

www.nieuwamsterdam.nl

Opgedragen aan Tarzan van Breenen (1929-1990)

Voor Ruth, Saar, Evie

'Who can say
Why To-day
To-morrow will be yesterday?'

Alfred Tennyson

1

In de jaren voor het wachten op de Tour de France begon, wachtte hij op de Olympische Spelen, maar ze kwamen maar niet. Hij wist dat ze bestonden. Zijn moeder had er vaak over verteld. Over de bokser die lang geleden een gouden plak had gewonnen. In het Olympisch Stadion, in Amsterdam nog wel. Hij was een keer in dat stadion geweest. Een griezelig gebouw, vond hij, met lange betonnen gangen die af en toe uitkeken op een voetbalveld in de diepte. Om het voetbalveld heen was een baan waar hardgelopen en gesprongen werd. Hoog boven in het stadion, helemaal aan de rand, wapperden vlaggen. Hij had zijn moeder gevraagd hoe hij heette, de bokser die een gouden plak had gewonnen.

‘Bep,’ zei ze.

’s Avonds was er weleens boksen op de radio, maar dan moest hij naar bed.

Overdag moest hij naar school.

‘Mijn vader was vroeger bokser,’ zei hij tegen de juf, die mevrouw Braam heette en heel klein was.

‘Zo,’ zei mevrouw Braam.

‘Ja,’ zei hij, ‘en er was een bokser die een gouden plak heeft gewonnen. Op de Olympische Spelen.’

Zijn oom had ook meegedaan aan de Olympische Spelen.

Dat stond in een boek. Hij was keeper. Bij hockey. ‘Hockey doe je met een stokkie,’ zei zijn vader. Bij hockey waren twee keepers, een voor als de andere niet kon. De Olympische Spelen waaraan zijn oom had meegedaan, waren nog niet zo lang geleden. Maar toch al zo lang geleden dat hij het zich niet meer kon herinneren.

‘Weet je dat niet meer?’ zei zijn moeder. ‘Dat was me wat! Fanny Blankers-Koen! De vliegende huisvrouw! Vier gouden medailles en toen ze thuiskwam, kreeg ze een fiets!’

Hij wist het niet meer. Was hij het vergeten, of had hij het nooit geweten?

In het boek van de Olympische Spelen stond een foto van zijn oom, maar omdat hij een masker voor zijn gezicht had, kon je niet zien dat het zijn oom was. Hij stond voor een doel en had een been uitgestoken. Zijn hockeystick hield hij met twee handen vast. De hockeystick stond in de paraplubak naast de deur waardoor hij binnenkwam als hij bij zijn oom en tante op bezoek was. In de hal lag een groot kleed met kleurige vlakken van vlammend rood en diep donkerblauw met hier en daar een gele veeg. Het kleed was bijna zo groot als de hal.

Als hij op bezoek kwam, telde hij eerst de deuren. De deur naar de keuken, de deur naar de slaapkamer, de deuren naar de wc en de badkamer die je net niet kon zien omdat ze in een gangetje om de hoek lagen, de twee deuren naar de huiskamer, de deur naar de kamer van de oude mevrouw, de deur naar de kamer van Philip, de deur naar de trap die je bracht naar het huis waar tante Anne woonde,

en de deur waardoor hij net binnen was gekomen.

‘Wil je oma even gedag zeggen?’ zei zijn moeder.

‘Het is mijn oma niet,’ zei hij. Hij keek liever nog even naar het kleed, waarin je weg kon zakken als in een droom, vooral in het blauw, dat zo blauw was als de hemel vlak nadat de zon was ondergegaan en waarin je, als je niet oppaste, kon verdwijnen.

‘Kom,’ zei zijn moeder. Ze pakte zijn hand en nam hem mee de kamer in, waar de moeder van tante Stella lag, op een bed als een troon. Naast het bed stond de wandelstok waarmee ze tegen de muur sloeg als ze wilde dat er thee werd gebracht of haar kussen opgeschud. Ze was heel ziek en keek altijd boos.

‘Zeg oma eens gedag,’ zei zijn moeder.

‘Dag mevrouw,’ zei hij na enig aarzelen. De oude vrouw keek hem boos aan en zei niets terug.

Zijn oom, die Frederik heette, ‘Frederik Fluweel’ zei zijn vader als oom Fred er niet bij was, had ook het masker nog dat hij droeg op de foto in het boek, en de beenbeschermers.

‘Ik heb die hele bal niet gezien,’ zei hij als hij de foto bekeek, ‘ik zag hem pas toen hij erin zat. Ik stond er meteen naast, het hele toernooi niet meer gespeeld. Als ik op doel had gestaan, hadden we nooit van die Hindoes verloren, nee meneertje, dan was het goud geworden.’

Tante Stella lachte. ‘Ja, maar mooi dat je eruit lag. Tegen België nog wel!’

Oom Fred had niet op doel gestaan, maar hij had wel een bronzen medaille gekregen. Van echt brons.

Dagen duurden weken, weken duurden maanden en maanden eeuwigheden in die jaren. Op het schooltje moest je stil in je bank zitten. Vaak met je handen op je rug of op je hoofd, en als je ‘Mooi zitten’ hoorde, sloeg je je armen over elkaar en duwde ze naar voren. In de winter brandde in de hoek van het klaslokaal de grote zwarte kachel. In de zomer stonden de bovenramen open. De banken waren oud en in het blad stonden tekens gegrift, dat waren de letters die je later leren zou. In de ruimte onder het blad zat de lei, waarop je met een griffel een tekening kon maken die je daarna met een spons weer uitwiste. Naast hem in de bank zat Joke Veldman, die pikzwarte tanden had en naar sinaasappels rook.

Het was altijd stil in de klas, behalve als er werd gezongen, maar dat gebeurde niet vaak. Alles duurde lang. De juffrouw liep langzaam tussen de banken door en ging dan achter het tafeltje op de verhoging voor de klas zitten. Van achter het tafeltje keek ze naar de kinderen en als ze een kind aankeek, zei het zijn naam.

De meeste kinderen hadden rare namen vond hij. De bokser die op de Olympische Spelen een gouden plak had gewonnen, had ook een rare naam. Een bokser die Bep heette. Dat was raar. De bokser op de radio heette Luuk. Luuk

van Dam. Dat was een bokseersnaam. Bep was geen bokseersnaam. De buurvrouw heette Bep, tante Bep. Tante Bep was getrouwd met oom Goof. Oom Goof werkte in een bakkerij en had vaak meel in zijn haar. Als hij op zaterdagmorgen uit zijn werk kwam, deed tante Bep hun fietstassen vol spullen en even later kon je ze dan de straat uit zien fietsen, de kleine Manja bij haar vader in de fietstas, alleen haar hoofd stak erboven uit. Ze gingen naar een weiland waar een stuk trein stond. Daar woonden ze tot ze zondagavond weer naar huis kwamen.

Hij was een keer mee geweest. Achterop bij tante Bep. Ze waren de hele stad doorgefietst tot ze bij het water kwamen achter het grote station. Van daar waren ze met een stoombootje naar de overkant gevaren. Er kwamen grote rookwolken uit de schoorsteen en tante Bep had hem een boterham met kaas gegeven die heel anders smaakte dan de boterhammen met kaas die zijn moeder voor hem maakte.

Het stuk trein stond midden in het weiland, dat helemaal leeg was. Samen met oom Goof was hij een emmer water wezen halen bij de boerderij en 's avonds sliep hij in een treincoupé die hij helemaal voor zichzelf had. De kleine Manja lag in de coupé bij haar vader en moeder. De volgende morgen had oom Goof hem een schepnetje gegeven om salamanders mee te vangen in de slootjes langs het weiland. De lucht was heel laag en vol wolken en vogels die een verschrikkelijk geraas lieten horen. Voor zover hij kon kijken zag hij niets, op de spits van een torentje heel in de verte na.

Plotseling was hij bang geworden. Hij stond in zijn

kaplaarzen bij een sloot, hij zag de waterplanten in het water, de stekeltjes die ertussendoor zwommen en hij wist dat hij zo dadelijk in het water zou vallen om te verdrinken, want hij kon niet zwemmen. Zijn vader had het hem willen leren en had hem aan een touw in het water naast de zeilboot gehangen, diep en donker water. Hij gilde, zijn moeder had tegen zijn vader gezegd dat hij hem uit het water moest tillen, maar zijn vader zei dat hij zich niet zo moest aanstellen en zijn armen moest uitslaan omdat hij anders zou zinken. Hij had net zo lang gegild tot zijn moeder tegen zijn vader begon te schreeuwen en hem klappen gaf met twee handen, waarna zijn vader hem lachend uit het water tilde. Hij bibberde van de kou. Hij huilde, zei dat hij nooit meer zwemmen wou. Zijn moeder wreef hem droog met een handdoek, ze droeg vader op de primus op te pompen, dan kon ze een beker melk warm maken.

‘Hij zal het toch een keer moeten leren,’ had zijn vader gezegd.

En nu was het te laat, hij had niks geleerd, nu zou hij in het water vallen en verdrinken. Luid schreeuwend dook er uit de hoge lucht een vogel op hem af. Hij liet zijn schepnet los en begon te rennen, tot hij viel, voorover in het drassige weiland. Toen hij opkeek, leek het treinstel heel ver weg.

3

De zeilboot lag in een jachthaven op Aalsmeer. Een BM. Oom Fred en tante Stella hadden ook een zeilboot, op dezelfde jachthaven, een Pampus. Op het zeil van de Pampus stond een zwarte driehoek. Op het zeil van een BM stond een omgekeerde regenboog, behalve op het zeil van de BM van zijn vader en moeder, die had net zo'n driehoek als de Pampus van zijn oom en tante. Als hij op de jachthaven was, droeg oom Fred een witte pet, een witte broek en gymshoenen. Tante Stella had een kleurige doek om haar hoofd gewikkeld. Philip had een blauwe zwembroek aan en keek zoals altijd strak voor zich uit.

‘We maken een rondje over de Grote Plas,’ zei oom Fred. ‘Zien we elkaar bij Kudelstaart?’

Zijn vader leek even te aarzelen, toen zei hij dat het goed was.

‘Kom,’ zei hij, ‘dan gaan we de zeilen halen.’

Samen met zijn vader liep hij over de steigers naar de loods met de kasten waarin de plunjezakken met zeilen en touwen waren opgeborgen. Het rook hier schimmelig, net als op de boot. Zijn vader droeg de twee plunjezakken en hij een kleine zak met daarin de hoezen voor de kussens. Op de boot zat zijn moeder bij de primus. Ze kookte water.

‘Is het wel weer voor de Grote Plas?’ zei ze.

‘Natuurlijk,’ zei zijn vader. ‘Jij ook altijd.’

Hij maakte de grote plunjezak open en trok het zeil eruit, de bovenste punt eerst. Terwijl zijn vader het zeil klaar maakte, keek hij naar de groen gebeitste loodsen langs de steigers en naar de wolken die in het water voorbijgleden. Op het water dreven kleine regenboogjes.

‘Doe je zwemvest om,’ zei zijn moeder.

Zijn vader had de pikhaak gepakt en de boot van de kant geduwd. Ze gleden nu tussen de steigers door naar het open water.

‘Volgens mij moet de buiskap erop,’ zei zijn moeder.

Zijn vader gaf geen antwoord. Hij was het klapperende zeil aan het hijsen en riep dat de steven van de boot tegen de wind in gehouden moest. Toen hij het roer nam, hield het klapperen van de zeilen op en plotseling gleeed de boot als vanzelf door het water, tussen de rietkragen door, langs het eiland van ome Toon naar de Grote Plas, waar de kleine golven plaatsmaakten voor lange deining en je overal zeilen zag.

‘Zie je Fred en Stella ergens?’ zei zijn moeder.

Zijn vader schudde zijn hoofd. ‘We zien ze vanmiddag wel,’ zei hij, ‘we hebben afgesproken bij Kudelstaart.’

Hij zat op zijn knieën op een kussen en keek over de rand van de boot naar het water, dat soms groen was en dan weer zwart. Aan het einde van de plas was het einde van de wereld, hield de wereld op en kwam er niets.

Hij vroeg aan zijn moeder wanneer er weer Olympische Spelen waren.

‘In 1952,’ zei ze, ‘dat is over drie jaar. Denk je dat je zo lang wachten kan?’

4

Ze woonden aan een lang brede weg, met een trambaan in het midden. Over de trambaan reden twee trams, de ene ging naar het dorp dat aan het einde van de weg lag, de andere naar zee. De tram naar het dorp bestond uit een wagon, de tram naar zee was lang als een trein en reed in razende vaart, behalve bij hun huis. Daar maakte de weg een bocht die de tram bijna tot stilstand bracht.

Je kon de tram al van ver horen aankomen en dan op het laatste moment vaart horen minderen. Als hij op de stoep mocht spelen, waarschuwde zijn moeder hem altijd voor de tram. 'En niet oversteken,' zei ze, waarna ze altijd vertelde over het meisje van de burens van verderop dat wel was overgestoken en onder de tram was gekomen, en een heel eind was meegesleurd. Dat meisje was dood. Ze heette Rita. De dokter die schuin aan de overkant woonde en Israels heette, en die de allerbeste dokter van de stad was, had haar niet kunnen redden. Als hij naar de lange blauwe tram naar zee keek, dacht hij aan Rita.

Vanuit zijn kamertje op de eerste verdieping kon je de trams goed zien. Hij kende de gezichten van de bestuurders van de tram en van de conducteurs en als hij zwaaide, zwaaiden sommige terug. Op het achterbalkon stonden de

mannen vaak een sigaar te roken. 's Zomers, als de mensen naar zee wilden, was het druk in de blauwe tram, maar in de andere tram, die de Kikker werd genoemd, maakte het geen verschil. Als de Kikker bij het eindpunt kwam, werden de leuning van de stoelen omgeklapt, zodat je vooruit naar de stad reed. Er reed nog een tram naar de stad, de 13, maar hij ging liever met de Kikker.

Hun huis lag met de zijkant aan een riviertje dat 't Slootje heette. 't Slootje lag vlak achter het hek dat hun tuin begrenste en paste precies tussen twee rijen huizen in. Van de keuken kwam je met een trapje in de tuin. Er groeiden struiken en er stond een hoge boom. Als je in de boom klom, kon je de trams voorbij zien komen, maar je kon ook over de schutting heen in de tuin van de burens kijken.

In de zomer klom hij vaak in de boom, hij zat dan schrijlings op een tak. Het buurmeisje droeg altijd een korte broek en soms griste ze een naaktslak uit het gras, die ze dan in haar mond stak en opat. Hij had het aan zijn moeder verteld, die er wel van opkeek maar na een tijdje had gezegd dat het van de oorlog kwam. Het meisje, zei ze, had in een kamp gezeten, waar je geen eten kreeg, en omdat ze honger had was ze slakken gaan opeten. 'En spinnen ook?' had hij gevraagd. Zijn moeder dacht van wel.

Als je in de gevangenis zat, kreeg je droog brood met spinnenkoppen te eten, wist hij, alleen was het dan geen gewone gevangenis maar een kerker, een onderaardse kerker. Dat had hij in het geheim in een boek gelezen. Als iemand merkte dat je kon lezen, werd je geslagen met een liniaal

en moest je iedere dag in de hoek staan. Dus had hij het niemand verteld.

Maar op een dag kon hij lezen. Op de blauwe tram hing een bord met reclame en op een dag wist hij wat er stond: 'scheepjeswol'. Het was een raar woord, maar het stond er. Tenminste dat dacht hij, want hij kon het niemand vragen. Als hij aan zijn moeder zou vragen wat het was, scheepjeswol, en zij zou vragen waarom hij dat wilde weten, moest hij zeggen dat het op de tram stond, en dan zou ze meteen weten dat hij dat op de tram gelezen had, en als hij dat gelezen had, kon hij lezen, en dat mocht niet. Je mocht pas lezen als je naar de grote school ging, waar je lezen leerde. Daarom hield hij het geheim.

Het boek dat hij in de rommelkamer had gevonden en waarin hij alleen in het geheim las, ging over een kwade ridder die ter kruisvaart was geweest en toen hij terugkwam opgesloten werd in een kerker, waar hij brak water te drinken kreeg en nimmer het daglicht zag. Hoe het meisje van de burens heette, wist hij niet. Als hij riep deed ze alsof ze hem niet hoorde.